

Ugebladet 26.6.1962

Skrevet af bankkasserer Sch. Birthin

Lidt historisk oversigt ved Hinnerups 100 års jubilæum

Stationsbyen Hinnerup i Haldum Sogn kan i år fejre sit 100 års jubilæum. Byens egentlige navn er Hinnerupbroby, og denne dukkede op samtidig med jernbanens åbning i 1862. Det daværende Hinnerup, (nu Gammel Hinnerup) bestod af en samling gårde og huse i Grundfør Sogn på den anden side af bækken, der adskiller Grundfør og Haldum sogne.

I ældgammel tid var der et vadested over bækken, og da der senere blev bygget en bro, måtte man betale bropenge for at komme over broen. Disse bropenge blev opkrævet fra en stor avlsgård under grevskabet, og den lå for henimod 150 år siden på den plads, hvor nu Chr. Demuths gård "Brogaard" ligger. Det falder nært at antage, at navnet Broby kommer af broen, man måtte over for at komme til byen.

Før jernbanens åbning var det areal, hvor Hinnerup nu ligger, bevokset med granskov, Tuborg-skoven, som den kaldtes. De eneste bebyggelser var de to ejendomme, der i dag ejes af henholdsvis Chr. Demuth og dyrlæge Ravn. De hørte begge under grevskabet, og "Brogaard" var skovfogedbolig, mens den nuværende dyrlægebolig var skovløberhus. Dette hus har dog gennem årene gennemgået så store forandringer, at det ikke i dag minder meget om datidens skovløberhus, der havde beboelse i den venstre ende og stald og udhus i den østre.

Den omtalte "Brogaard" har sin egen historie. Stuehuset er det ældste hus i byen og ca. 120 år gammelt, og den omstændighed, at man ved gravning i ringe dybde støder på stenbro og murrester, bekræfter, at gården ligger på samme plads som den før nævnte avlsgård. Når gården i datiden kaldtes "Hattemagerens hus", var årsagen ikke den, at der boede eller havde boet en hattemager i huset. Den daværende skovfoged, Jens Andersen, Chr. Demuths bedstefader, havde været skovfoged i Hattemagerskoven, og i daglig tale kaldtes han populært Jens Hattemager, deraf "Hattemagerens Hus". Medens gården var skovfogedbolig, skulle der til enhver tid være plads til grevens køretøj, og ligeledes havde den ene af de to postvogne, der to gange daglig besørgede post- og passagertrafik i Hammel, sin plads i gården. En anden gammel bestemmelse gik ud på, at der var reserveret en stue til skov-auktioner. I denne stue var den ene halvdel af gulvet belagt med fliser, medens den anden halvdel var belagt med egeklodser, der stod på enderne. Langs væggen stod der i den ene side med fliserne et langt bord med bænke omkring, der var reserveret auktionsgæsterne, og den træbelagte del var reserveret auktionsholderen.

Skrå overfor "Brogaard" ligger der et hyggeligt gammelt bindingsværkshus, der ved sin særprægede tagkonstruktion fanger turisternes opmærksomhed. Det er opført i 1874 af vognmand Rasmus Jensen, søn af Jens Hattemager. Også han bar tilnavnet hattemager. Han overtog senere "Brogaard". Huset ejes i dag af træindustriarbejder Kr. Sophussen.

Efter banens åbning kom der fart i byggeriet, og den opvoksende by blev snart hjemsted for egnens grundlovsfester. Det var fester af et sådant format, at det siges om dem, at man kunne gå ind på en hvilken

som helst jernbanestation i Midtjylland og forlange en returbillet til grundlovsfesten, så fik man en billet til Hinnerup. De gamle grundlovsfester blev holdt på festpladsen i skoven, og dengang lå både jernbanestation og gæstgivergård vest for banelegemet. Den 6.okt. 1869 afslørede egnens befolkning en mindesten for den folkekære konge, Frederik den Syvende, grundlovens giver. Byen var i rivende udvikling og blev snart en anset handelsplads. Den sydlige bydel er den ældste, idet man omkring århundredskiftet var ude af byen, når man kom til hjørnet ved manufakturhandler Verner Nielsen og Købmand Vinge.

I 1886 oprettedes en privat realskole, der gennem årene har været medvirkende til at skabe en god kontakt mellem byen og egnen. Den begyndte i det hus, hvor nu Agnetes Hjemmebageri er, men efter et par års forløb flyttede skolen til den nuværende bygning, hvor der tidligere har været maskinsnedkeri og møbelfabrik.

Hinnerup har gennem årene haft betydning som industriby. Skoven anlagde en cellulosefabrik, der ophørte i slutningen af forrige århundrede, men affaldsprodukter fra produktionen, nogle mægtige kalkdynger, var at se til for ca. 35 år siden. Cellulosefabrikken efterfulgtes af A/S Tscherning Dybbros Fabrikker, der fremstillede mejerimaskiner. I 1903 efterfulgtes maskinfabrikken så af A/S Hinnerup Trævarefabrik, der i dag beskæftiger 45 mand.

Mens vi endnu bevæger os omkring århundredskiftet, skal det lige anføres, at byens gadebelysning bestod af en halv snes petroleumslygter. Det var lygtepæle af udseende som gaslygterne i Århus. Disse petroleumslygter blev passet af for længst afdøde blikkenslagermester Røhl, en brav håndværksmester, der var formand for den daværende håndværkerforening. Det var kun en mindre forening, og borgerne må åbenbart have ment, at det var for lidt fut i tingene, eftersom en kreds af foretagsomme borgere stiftede en ny forening den 11.januar 1907 under navnet Hinnerup Håndværker- og Borgerforening. Foreningen drev i mange år Teknisk Skole, der blev ophævet for få år siden.

Indtil 1916 var der bryggeri i Hinnerup, bryggeriet "Helgasdal", der lå i Skolegade i bygningen overfor lægeboligen. Og i huset overfor den gamle kommuneskole var der pottemageri til omkring 1920. Det var i dette hus, den berømte dansk talende danserinde Adeline Genée fødtes i 1878. I 1908 afholdtes en stor amtsudstilling i Hinnerup under protektoratet af Hans Kongelige Højhed Kronprins Christian.

Samme år forsynede fabrikant Chr. Berthelsen byen med et elektricitetsværk, der blev nedlagt for seks år siden, da byen gik over til vekselstrøm.

I 1912 opførte De forenede Mejerier Hinnerup Mejeri, der senere blev overtaget af mejeriejer Anders L. Andersen, der blandt andet fremstillede de berømte "Klosteroste". For henimod 30 år siden afstod mejeriejer Andersen mejeriet til mejeriejer K.L. Jørgensen, der for en snes år siden solgte det til direktør Egon Boving. Mejeriet ophørte med mejeridrift og gik over til ostefabrikation. Efter få års forløb solgte direktør Egon Boving ostefabrikken til købmand Sigurd Nysten, der drev ostefabrikken nogle år. De sidste ca. 5 år har A/S Aarhus Smelteostfabrik drevet fabrikken og har i år købt bygningerne. Foruden driftslederen beskæftiger ostefabrikken for tiden 30 damer, 4 mejerister og 2 arbejdsmænd.

I 1917 åbnede Aarhus Privatbank en afdeling i Hinnerup, og samme år begyndte købmand Bang Thygesen med biografteater, først i afholdshotellets sal, og fra 1918 i egen ny-opført teatersal.

Først i tyverne brændte den gamle gæstgivergård, det var lige op til Grundlovsdagen, og man måtte i hast rejse en træpavillon for at klare grundlovsfesten. Gæstgivergården blev ikke genopført, og byen måtte i nogle år klare sig med Afholdshotellet, der ændrede navn til Kaasgaards Hotel. For ca. 30 år siden fik hotellet spiritusbevilling, og hotelejer Kaasgaard lod navnet ændre til Hinnerup Kro.

Firma Anton C. Nielsen, Århus, lagde i 1938 en foderblandingsfabrik til Hinnerup. Bygningen, der var af træ, brændte i 1944, men blev genopført i sten. Virksomheden har senere fået store udvidelser og råder i dag over 2 store siloanlæg, der er opført henholdsvis i 1956 og 1960. Tilsammen kan siloerne rumme 1300 tons korn. En ekstra lagerbygning med et areal på 500 kvadratmeter, opført i 1961, står allerede overfor en udvidelse. Foderblandingsfabrikken beskæftiger 15 mand.

Siden 1938 har Landbosparekassen i Århus haft afdeling i Hinnerup.

Indenfor korn- og foderstofbranchen har byen to store virksomheder. Hinnerup Fællesforening, under Jydsk Andel, begyndte i 1898. I september 1961 blev det meste af virksomheden lagt i aske ved en storbrand. Ved genopbygningen benyttede man lejligheden til at foretage udvidelse og modernisering. Bygningen blev rykket frem i gaden, og bagved blev opført et siloanlæg, der kan rumme 2000 tons korn.

A/S Hinnerup Korn- og Foderstofforretning er fortsættelse af et gammelt købmandsfirma fra slutningen af forrige århundrede. Oprindeligt var både korn- og foderstof- og grovvarerforretning samlet i et firma. Det nuværende aktieselskab overtog firmaet i 1958 efter Johs. Sørensen A/S.

Januar 1943 ansatte kommunen en kærner og oprettede kærnerkontor i Hinnerup.

Hinnerup har 3 læger, jordemoder og dyrlæge, og foruden de allerede nævnte virksomheder og institutioner er byen sæde for jernbane, post og telegraf samt politistation. Når dertil kommer byens håndværkerstand og byens butikshandlende står byen rustet til at yde sit opland en god service.

Vi er nu fremme ved nutiden og vil kaste blik og tanker lidt tilbage. Glansen gik af de gamle, næsten landskendte grundlovsfester for omkring 50 år siden. Grundlovsfesterne har været holdt hvert år, men ikke i det store format, og efterhånden blev festerne flyttet fra skoven til markedspladsen ved Skovpavillonen.

Man kan vist godt sige, at den befolkning, der kan feste sammen, også har mulighed for at finde hinanden i hverdagen. Det var ud fra sådanne synspunkter, at Håndværker- og Borgerforeningen i 1939 tog initiativet til at forsøge at genindføre fordums store folkefester på den gamle festplads i skoven. Det var egentlig hele egnen, der kom i samarbejde. Man kontaktede omegnens skoler, og ved lærernes hjælp kom i kontakt med både børn og forældre. Festdagen blev berammet til søndag den 13. august 1939. Landboerne sendte mange smukt pyntede høstvogne bemandede med børn til optoget, der udgik fra kroen. Ind imellem vognene gik børneoptog, ordnet skolevis og forestillende tableauer fra H.C. Andersens eventyrserie. I spidsen for det hele gik musiker Jensen og tre andre musikere. Det var et festligt skue, da optoget bevægede sig gennem byen. Byen var et myldrende menneskehav. Børnenes familie og bekendte – ja kort sagt, egnens befolkning var stævnet til Hinnerup for at se børnenes medvirken. På festpladsen i skoven var

rejst talerstol, og da optoget var ankommet, blev den store forsamling budt velkommen i en åbningstale, og de medvirkende børn blev trakteret med chokolade eller sodavand.

Kroejer Kaasgaard havde i dagens anledning arrangeret friluftrestauration i skoven. Man kunne godt få varme retter, da der var opstillet komfur. Der var også en stor åben dansestrade, og der dansedes både i skoven og i pavillonen. På festpladsen var der mange boder og forevisningstelte, og der var også cirkus. Om eftermiddagen var der flere konkurrencer for børnene og tovtrækning mellem stærke mænd fra land og by.

Der var lagt elektrisk lys op i skoven, og anlægget med Frederik den VII's minde var illumineret med mange kulørte, elektriske pærer. Festens højdepunkt indtraf vist, da mørket faldt på, og de mange elektriske lys blev tændt. Skovstierne omkring festpladsen var illumineret med tusinde kulørte papirs-lygter. Det hele frembød et festligt, eventyrligt skue. Sommerfesten blev en dundrende succes.

De første sommerfester blev holdt i skoven, og hvad arrangementerne angik, sørgede man altid for at have en kontaktperson i oplandsbyerne, derved blev det en egnsfest. Sommerfesterne har været holdt hvert eneste år siden starten, og i år er det fest nr. 24. Håndværker- og Borgerforeningen har hidtil været ene om arrangementet, men fra i år samarbejder Håndværker- og Borgerforeningen med Arbejdernes Fællesorganisation, Hinnerup Grundejerforening og Hinnerup og Omegns Gymnastikforening, og målsætningen for dette samarbejde er et friluftsbad til gavn for Hinnerup og de omliggende byer.

Man håber, det må lykkes, for by og land har før kunnet løfte i flok, når det kneb.